

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Resumé:

Přerov (Bez. Přerov). Feldflur „Díly“. Mittelburgwallzeit. Oberflächenuntersuchung.

ROZSTÁNÍ (okr. Prostějov)

Intravilán obce. Středověké a novověké osídlení. Povrchový průzkum.

Rozstání, situované v bočním údolí na levém břehu Bílé vody v nadmořské výšce 535-572 m, patří k nejtýpističtějším příkladům krátkých řadových vsí, odvozených ze základní varianty lesních vsí lánových a charakteristických právě pro centrální část Dražanské vrchoviny. Osada se přitom v regionu řadila k vůbec největším sídelním organismům tohoto typu - její dnes sledovatelné historické jádro dosahuje délky přibližně 800 m a značný rozsah vsí již v časném novověku potvrzují také údaje vrchnostenských urbářů a lánových vizitací, když v letech 1590 a 1618 zde bylo zapsáno 39 a 38 osedlých (z toho 36 s polnostmi) a lánová vizitace roku 1667 pak evidovala 36 poddanských usedlostí, z toho 31 se zemědělskými pozemky (Jančík 1947, 27-41). Vzhledem k půdorysnému utváření, formování plučiny i poloze v rámci středověké majetkoprávní struktury je dosti pravděpodobné, že původně Rozstání náleželo ke skupině vsí holštejnsko - jedovnického panství, založených ve 13. století rakouskými kolonisty (srov. např. Černý 1991, 19-25). Po smrti Hartmana z Holštejna se však ves někdy po roce 1316 dostala patrně do rukou pánů z Rájce a Lelekovic, jako držitelů osady připomínaných v prvé písemné zprávě o Rozstání z roku 1358 (ZDO I, 538). Nepochybně již v průběhu 14. věku zde existoval farní kostel sv. Michala Archanděla, jehož podací právo je připomínáno na počátku devadesátých let 14. století, kdy Rozstání od drobných vladyckých vlastníků vykoupili páni z Kravař a natrvalo připojili ke svému plumlovsko - prostějovskému dominiu (ZDO VI, č. 257 a 259).

Povrchový průzkum v intravilánu obce, v červnu, srpnu a září roku 1998 uskutečněný J. Plchem, byl veden snahou zachytit hmotné pozůstatky především nejstarších fází osídlení vsí. Na třinácti různých místech se zde podařilo povrchovými sběry na zemědělsky obdělávaných pozemcích či v drobných výkopech získat celkem na 280 keramických zlomků, které je možno zařadit od druhé poloviny 13. století do novověku. Následující výčet, počínající od horního, západního konce vsí, specifikuje lokalizaci těchto jednotlivých poloh v rámci vlastního sídliště, přičemž jejich pozice je jednotně udávána pomocí souřadnicových vzdáleností od Z a J okrajové sekční čáry Státní mapy 1 : 5 000 - odvozené, listu Blansko 1-0 z roku 1991.

1) zahrada v nádvoří části usedlosti č. p. 5 (plocha určena body 117 : 396, 113 : 390, 119 : 385 a 123 : 391 mm) - celkem 4 ks od 13. století.

2) zahrada před usedlostí č. p. 12 (okolí bodu 139 : 379 mm) - celkem 24 ks (hrnce, poklice), počínaje přelomem 14. a 15. století.

3) pole ve dvoře usedlosti č. p. 12, v sousedství dvora fary a hřbitova u farního kostela sv. Michala Archanděla (okolí bodu 146 : 385 mm) - celkem 16 ks, nejstarší již ze druhé poloviny 13. věku.

4) prostor autobusové čekárny na místě obecní školy (č. p. 267, okolí bodu 154 : 366 mm) - ojedinělý keramický zlomek 13. století.

5) zahrada před usedlostí č. p. 20 (mezi č. p. 20 a 29, okolí bodu 159 : 361 mm) - na 70 ks již od druhé poloviny 13. věku (tuhové hrnce a zásobnice), poměrně kvalitní je kolekce fragmentů hrčiny 15. století (bohatý radělkovaný dekor, zlomek ložtického poháru).

6) záhumenní parcela usedlosti č. p. 20 při silnici na Marianín (v okolí bodů 153 : 346 mm a 160 : 331 mm) - 9 ks, ojediněle již ze 13. století.

7) prostor před usedlostí č. p. 21 (okolí bodu 164 : 358) - celkem 6 ks.

8) prostor před usedlostí č. p. 30 (okolí bodu 167 : 358) - celkem na 122 ks počínaje přelomem 13. a 14. věku (hrnky, džbány), v souboru je nejsilněji zastoupena keramika 15. století (vyskytly se i zlomky s červenou malbou).

9) zahrada před usedlostí č. p. 32 (okolí bodu 174 : 355 mm) - celkem 7 ks od 15. století.

10) zahrada před usedlostí č. p. 43 (okolí bodu 186 : 354 mm) - keramika 16. věku a mladší.

11) z výhozu přibližně 110 m dlouhé rýhy, vyhloubené pro telekomunikační kabel mezi usedlostmi č. p. 44 a 52 (mezi body 191 : 352 mm a 213 : 357 mm) - 14 ks, nejstarší ze 14. století.

12) zahrada před usedlostí č. p. 65 (okolí bodu 228 : 365 mm) - cca 5 ks ze 16. století a mladších.

13) zahrada při jihovýchodním nároží usedlosti č. p. 69 (okolí bodu 235 : 364 mm) - cca 5 ks ze 16. věku a mladších.

Vcelku tak povrchový průzkum rozstánského intravilánu znovu potvrdil efektivitu obdobných akcí. Prokázal předpokládané počátky vsí již ve 13. století, jakkoliv přesnější dataci zatím fragmentární a nepočetný materiál neumožňuje. Je však zajímavé, že veškeré nálezy 13. věku byly získány pouze v horní polovině dnešního sídelního útvaru, kde jednotlivé statky sledují pramennou pánev krátkého údolí, ve kterém je Rozstání situováno. Je proto možné, že prvotní osídlení bylo soustředěno právě v této poloze a k dalšímu

prodloužení půdorysné dispozice o dolní (východní) část došlo až za stabilizace osady ve 14. století či ještě později. Prokázání takovéto hypotézy však zůstává úkolem další podrobné prospekce.

*Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno
Josef Plch, Jedovnice*

Prameny a literatura:

Černý, E. 1991: Nejstarší historie hradu a městečka Holštejna a panství holštejnského. Holštejn.

Jančík, J. 1947: Rozstání a Baldovec. Dějiny obce. Grunty, domky a jejich držitelé. Rozstání.

ZDO: Chlumecky, P. R. v.-Chytil, J.-Demuth, C.-Wolfskron, A. R. v. (Hrsg.), Die Landtafel des Markgraftumes Mähren. Olmützer Cuda. Brünn 1856.

Resumé:

Rozstání (Bez. Prostějov). Intravillan der Gemeinde. Mittelalterliche und neuzeitliche Besiedlung. Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno.

Das Dorf Rozstání, das im Zentralteil des Drahaný-Hügellands (Seehöhe 535-572 m) liegt, gehört nach seiner Reihen-Hufengestaltung und weiteren Zusammenhängen wohl zu der Gruppe von Gemeinden, die im 13. Jahrhundert auf der Herrschaft der Herren von Holstein durch die deutsche (österreichische) Kolonisation entstanden. In schriftlichen Quellen erscheint das Dorf zum erstenmal im Jahre 1358, spätestens am Ende des 14. Jahrhunderts gab es dort die Pfarrkirche der Hl. Erzengels Michael. Die Oberflächen-Terrainprospektion, die in den Sommer- und Herbstmonaten 1998 erfolgte, stellte sich das Ziel, aus dem Intravillan Belege der ältesten Besiedlungsphasen zu gewinnen. Aus den insgesamt 13 Lagen im historischen Dorfkern konnte eine relativ reiche Kollektion von Keramikfragmenten geborgen werden (ca 280 Stk). Allgemein kamen reiche Belege der Töpferproduktion aus dem 15. Jahrhundert (u.a. auch Lošticer Waren) an den Tag, Keramik aus dem 13. Jahrhundert wurde jedoch nur auf sechs Stellen in der oberen (westlichen) Dorfhälfte gefunden. Es ist daher möglich, daß die ursprüngliche Siedlung gerade in diesem Teil lag, im Raum des Quellgebiets des Bachs, der die Dorfachse bildet, und daß es zur Verlängerung erst während der Stabilisierung im 14. Jahrhundert kam.

RUDICE (okr. Blansko)

Intravillan obce - prostor návsi. Středověké osídlení. Povrchový průzkum.

Již v červnu roku 1998 získal J. Plch povrchovým sběrem menší soubor středověké keramiky ze zahrady před domem č. p. 13 na návsi, přibližně 110 m severně budovy školy (Státní mapa 1 : 5 000 odvozená, list Blansko 5-2 z roku 1996: plocha vymezena body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 396 : 68; 397 : 62,5; 402 : 63 a 401,5 : 68 mm; okolo 510 m n. m.). V kolekci (celkem 19 zlomků) je možné zaznamenat už tuhovou hrdinu druhé poloviny 13. století z počátečního období existence vsi, poprvé uváděné v písemných pramenech až roku 1353 (ZDB II, č. 136).

*Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno
Josef Plch, Jedovnice*

Prameny:

ZDB: Chlumecky, P. R. v.-Chytil, J.-Demuth, C.-Wolfskron, A. R. v. (Hrsg.), Die Landtafel des Markgraftumes Mähren. Brüner Cuda. Brünn 1856.

Resumé:

Rudice (Bez. Blansko). Intravillan der Gemeinde - Raum des Dorfplatzes. Mittelalterliche Besiedlung. Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno.

Bereits im Juni 1998 gewann J. Plch bei der Oberflächenlese eine kleinere Kollektion mittelalterlicher Keramik im Garten vor dem Haus Nr. 13 auf dem Dorfplatz. In der Kollektion von insgesamt 19 Fragmenten kann schon die graphithaltige Töpferware der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts aus der Anfangsphase des Dorfes verzeichnet werden, das in schriftlichen Quellen erst im Jahre 1353 erwähnt wird.

SELOUTKY (okr. Prostějov)

Polní trať "U pláničky". Středověk (12./13., 15./16. století). Sídliště. Záchraný výzkum.

Závěr osídlení lokality (přes ojedinělé laténské střepy) spadá do mladohradištního období, konkrétně do 2. poloviny 11.-počátku 13. století. Vzniká zde rozsáhlý pás opevnění, který byl na výzkumu sledován v délce přes 100 m. Jednalo se o hrotitý příkop o šířce 1,5-2 m a hloubce 0,7-0,9 m (obr. 1). Datují ho nepočetné nálezy keramiky - především okraje hrdců i větších tuhových zásobnic s oběžnou výzdobou (vlnice i širší rýhy). Vlastní sídlištní objekty reprezentuje pouze rozsáhlá zásobní jáma 572, zdokumentovaná při prodloužení trasy kanalizace. Opevnění lze již vztáhnout k dnešním Seloutkám, o nichž je první zmínka v roce 1310. Předpoklad je, že toto opevnění pokračuje východním směrem k obci a pojímá do sebe i malé návrší, na kterém stojí nynější kaple. Je zde možné předpokládat starší,